Міністерство освіти і науки України

ВСП «Одеський фаховий коледж комп'ютерних технологій
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова»

(повне найменування вищого навчального закладу)

Циклова комісія *суспільних і гуманітарних дисциплін*

ЗАТВЕРДЖУЮ
В.о.директора ВСП «ОФККТ ОНУ
імені І. І. Мечникова»

Артем КРОЙТОР

“____” _____2025 року

ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Галузь знань: *12 Інформаційні технології*

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: *121 «Інженерія програмного забезпечення»*

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА: *«Інженерія програмного забезпечення»*

Одеса – 2025 рік

Укладачі:
Артем КРОЙТОР, кандидат політичних наук, доцент, викладач суспільних дисциплін, спеціаліст першої категорії

Програма обговорена та схвалена на засіданні циклової комісії **суспільних і гуманітарних дисциплін**

Протокол № 1 від "29" серпня 2025 року

Голова циклової комісії _____ Ірина КАЗАКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Програму розглянуто і схвалено Методичною радою ВСП «ОФККТ ОНУ імені І. І. Мечникова»

Протокол № 1 від. "1" 09 2025 року

Голова методичної ради коледжу _____ Юлія БІГУНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Переглянуто:

Протокол № ___ від "____"_____202__ року

Голова циклової комісії _____ _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

1. Загальний опис освітнього компонента

Галузь знань	**12 Інформаційні технології**
Спеціальність	**121 «Інженерія програмного забезпечення»**
Освітньо-кваліфікаційний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Компонент освітньо-професійної програми	Обов’язковий
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин	120
Види навчальних занять	Лекція, практичне, самостійне
Вид контролю	Залік

2. Мета, завдання, компетентності та результати навчання

Метою викладення освітнього компонента є:

- формування у здобувачів правової культури, орієнтованої на загальнолюдські ідеали і цінності; оволодіння системою загальнотеоретичних сучасних знань про закономірності виникнення розвитку і функціонування держави і права.
- курс спрямований на розвиток правової і громадянської компетентності, відповідних ціннісних орієнтирів, умінь, навичок здобувачів.

Завданням освітнього компонента є:

- засвоєння здобувачами знань про державу і право, розуміння та усвідомлення їх в певній системі;
- усвідомлення здобувачами тісного зв’язку між правовими знаннями і суспільними відносинами, розуміння системи загальнолюдських принципів і цінностей, відображених у Конституції та законах України, правової системи в цілому;
- розвиток у здобувачів розуміння цінності власної особистості і цінності інших людей, впевненості у собі, своїх вчинках та взаємовідносинах з іншими, терпимості й толерантності щодо інших, власного почуття свободи, рівності, справедливості.
- сприяння формуванню правової культури, громадянської самосвідомості, в гармонійному поєднанні із національними та загальнолюдськими цінностями.

У результаті вивчення освітнього компонента здобувач повинен(а):
Знати:

- особливості розвитку державних і правових інститутів в Україні;
  джерела навчального курсу, насамперед, Конституцію України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, які стосуються програми курсу «Основи теорії держави і права»;

Вміти:

- вільно оперувати в усній та письмовій мові основними поняттями у сфері правової науки;
- засвоїти способи самостійного отримання та обробки різнобічної правової інформації з різних джерел;
- орієнтуватись у системі законодавства та вміти використовувати нормативно-правові акти;

- визначати суть та пояснювати зміст юридичного документу та шляхи його застосування;
- використовувати знання з правознавства при аналізі та правовому розв'язанні конкретних ситуацій;
- на матеріалі курсу - міркувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, критично мислити, аргументувати думку, визначати та обирати альтернативне рішення і підходи, спілкуватись в малих та великих групах;
- активно та свідомо приймати участь у суспільно-політичному житті країни.

Основи теорії держави і права є загальнотеоретичним освітнім компонента, який закладає методологічні та понятійні основи для вивчення всіх інших галузей права та суспільних наук. Її міждисциплінарні зв'язки охоплюють широкий спектр знань і пов'язані з Основами філософських знань, Історією України і української культури, основами економічної теорії.

Згідно з вимогами Освітньо-професійної програми «Інженерія програмного забезпечення» зі спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» галузі знань 12 «Інформаційні технології» освітнього ступеня «фаховий молодший бакалавр», в процесі вивчення освітнього компонента «Основи теорії держави і права» здобувачі фахової передвищої освіти повинні набути наступні програмні компетентності та результати навчання:

загальні компетентності:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК06. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

результати навчання:

РН01. Застосовувати основні принципи професійної етики у галузі програмної інженерії, усвідомлювати їх соціальну значимість та культурні аспекти в професійній діяльності

3. Програма освітнього компонента

Змістовний модуль 1. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Вступ до теорії держави та права. Методи дослідження теорії держави і права.

Предмет теорії держави і права, структура. Поняття та класифікація функцій теорії держави і права. Методологічна функція теорії держави і права. Ідеологічна функція теорії держави і права. Інтерпретаційна функція теорії держави І права. Прогностична функція теорії держави і права. Онтологічна функція теорії держави і права. Філософські підходи до дослідження держави і права. Феноменологічний метод. Синергетичний метод. Антропологічний метод. Комунікативний метод. Ідеалістичний метод дослідження держави і права. Загальнонаукові методи дослідження держави і права. Зміст та характеристика логічного, історичного та системного методів. Спеціальні методи: статистичний, психологічний, кібернетичний методи, методи моделювання і соціального експерименту.

Тема 2: Походження держави і права

Теорії походження держави і права. Публічна влада і нормативне регулювання в первісній общині. Загальні закономірності виникнення держави і права. Ознаки держави, що відрізняють її від самоврядування первісної общини. Ознаки права, що відрізняють його від соціальних норм первісної общини. Типологія держави.

Тема 3: Поняття та ознаки держави

Загальна характеристика державної влади її поняття і основні елементи. Поняття державного суверенітету.

Форма держави Поняття і структура форми держави. Форма державного правління. Форма державного устрою. Державно-політичний режим.

Концепція правової держави: виникнення та розвиток . Поняття і ознаки правової держави . Поняття і ознаки соціальної держави. Шляхи формування соціальної, правової держави в Україні.

Тема 4: Функції та механізм держави

Поняття функцій держави. Класифікація функцій держави. Зовнішні та внутрішні функції держави.

Механізм держави і державний апарат. Механізм держави і його структура. Поняття державного апарату. Державні органи та їх види. Принципи організації і діяльності державного апарату. Поділ державної влади. Загальна характеристика і функції органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Організація влади на місцях. Взаємодія місцевих державних органів і органів місцевого самоврядування. Державна служба та її види. Державний службовець, посадова особа.

Тема 5: Форма держави

Поняття , ознаки та елементи форми держави. Співвідношення форми держави з її сутністю. Форма правління.

Монархічна та республіканська форма правління. Поняття, ознаки та види. Абсолютна та обмежена монархія. Особливості парламентської, президентської та змішаної республіки.

Поняття державного устрою та його види. Унітарна держава, її ознаки та види. Федеративна держава. Види федерацій за способом утворення, способом здійснення й характером повноважень. Особливості конфедерації, її відмінності від федерації. Імперія як особлива форма державного устрою.

Поняття та види державно-правових режимів. Демократичний, авторитарний, тоталітарний державно-правові режими, їх ознаки.

Тема 6: Держава в політичній системі.

Політична система суспільства, її основні функції та ознаки. Політична діяльність як основний фактор в політичній системі суспільства. Політична система України. Місце і роль держави в політичній системі.

Політична і державна влада. Форми взаємодії держави з іншими суб'єктами політичної системи.

Суверенітет держави і його зв'язок з суверенітетом народу і національним суверенітетом.

Місце держави в політичній системі України.

Тема 7: Державний апарат та механізм держави.

Поняття державного апарату, його співвідношення з механізмом держави. Принцип розподілу влад і структура державного апарату.

Законодавча, виконавча і судова влади, їх соціальне призначення, основи організації і взаємодії. Вимоги до державного апарату в умовах правової держави.

Принципи організації і діяльності державного апарату: служіння народу, пріоритет прав людини, демократизм, законність, відповідальність, підконтрольність, ефективність.

Змістовний модуль 2. ОСНОВИ ТЕОРІЇ ПРАВА

Тема 8: Поняття права, його походження та розвиток.

Поняття та ознаки права. Право в об'єктивному та суб'єктивному сенсі. Право як міра

соціальної свободи й відповідальності.Зовнішні форми. Розуміння права в історії державно-правової думки.

Школа природного права, її основні положення. Юридичний позитивізм: класичний позитивізм та основні напрямки сучасного позитивізму. Соціологічний напрямок у правознавстві. Психологічна школа права. Марксистське вчення про право.

Функції права. Класифікація. Основні і додаткові юридичні функції права. Основні соціальні функції права.

Тема 9: Система права та система законодавства.

Поняття системи права, її об'єктивна обумовленість і головні властивості. Системність як особлива властивість права.

Норма права, правовий інститут, підгалузь права, галузь права, правовий комплекс як основні структурні елементи системи права; їх характеристика.

Основи і принципи побудови і функціонування системи права. Предмет і метод правового регулювання як основи розподілу права на галузі і інститути права.

Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення з системою права. Система законодавства України. Систематизація нормативних актів. Кодифікація і інкорпорація.

Тема 10: Форми права та основні джерела права.

Поняття форми права. Співвідношення форм права та джерел права. Основні джерела права: нормативно-правовий акт, нормативно-правовий договір, правовий звичай, правовий прецедент.

Нормативно-правовий акт як основне джерело права в романо-германській правовій системі. Види нормативно-правових актів.

Правовий звичай: поняття, ознаки, місце в системі джерел права.

Правовий прецедент: поняття та види. Прецеденти Європейського суду з прав людини в правовій системі України.

Тема 11: Принципи права

Поняття принципів права та їх завдання у правовому регулюванні суспільних відносин.

Види принципів права. Загальнолюдські (цивілізаційні) принципи права: принципи гуманізму, справедливості, свободи, рівності.

Загальні принципи права: гарантованість прав і свобод громадян, відповідальність за вину, законність, поділ права на публічне і приватне, поєднання стабільності і динамізму.

Особливості міжгалузевих принципів права.

Принципи галузей та інститутів права.

Тема 12: Норми права та інші соціальні норми

Поняття норми права, її ознаки та види.

Види норм права. Класичні та спеціалізовані норми права. Регулятивні й охоронні норми права. Зобов’язальні, заборонні та уповноважувальні норми права. Імперативні і диспозитивні норми права. Абсолютно визначені та відносно визначенні норми права. Загальні й спеціальні норми права..

Структура норми права. Гіпотеза, диспозиція, санкція норми права: їх поняття та різновиди.

Спеціалізовані норми права: поняття, особливості та значення в правовому регулюванні. Види спеціалізованих норм права .

Способи і методи викладення норм права в нормативно-правових актах.

Тема13: Нормотворчість.

Поняття нормотворчості, її функції та завдання. Загальні і спеціальні принципи нормотворчості. Види нормотворчості.

Поняття нормативно-правового акта. Класифікація нормативно-правових актів за

юридичною силою, суб'єктами нормотворчості, обсягом і характером дії, галузевою належністю, зовнішньою формою виразу.

Закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили. Законодавчий процес. Конституція як Основний закон держав и та громадянського суспільства, що втілює принцип верховенства права. Класифікація законів за юридичною силою, за значенням, за обсягом та часом дії.

Підзаконні нормативно-правові акти: поняття і класифікація прийняття. Дія нормативно-правового акта в часі: момент набуття чинності, напрям темпоральної дії, момент зупинення дії, момент припинення дії нормативно-правового акта. Негайна, зворотна дія, переживаюча дія нормативно-правового акта. Підстави припинення дії нормативно-правових актів.

Дія нормативно-правових актів у просторі. Територіальний та екстериторіальний принципи дії нормативно-правових актів.

Тема 14. Систематизація нормативно-правових актів: поняття, види і особливості застосування.

Поняття і завдання систематизації нормативно-правових актів. Принципи систематизації нормативно-правових актів.

Інкорпорація, облік та консолідація як форми систематизації нормативно-правових актів. Облік нормативно-правових актів, його види. Офіційна і неофіційна інкорпорація.. Поняття та ознаки консолідації.

Кодифікація та створення зводу законів як особливі змістовні форми систематизації нормативно-правових актів. Ознаки та методи кодифікації Види кодифікаційних актів . Кодекс як особливий різновид закону. Поняття зводу законів.

Змістовний модуль 3. ПРАВОВІДНОСИНИ

Тема 15. Правові відносини.

Поняття і основні риси правових відносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації.

Склад і зміст правовідносин. Поняття і види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність, деліктоздатність.

Поняття та види суб'єктів правовідносин. Поняття та види об'єктів правовідносин.

Поняття і ознаки юридичного факту. Класифікація юридичних фактів. Юридичні дії та події як різновиди юридичних фактів за вольовою ознакою. Складні юридичні факти та фактичний склад, їх співвідношення

Тема 16. Правова поведінка.

Поняття та ознаки правової поведінки. Види правової поведінки: правомірна поведінка, правопорушення, зловживання правом, об'єктивно протиправне діяння.

Правомірна поведінка: основні ознаки, склад та види. Необхідна, бажана та соціально допустима правомірна поведінка. Добровільна і вимушена правомірна поведінка. Пристосовницька, маргінальна, звичайна, соціально-активна правомірна поведінка.

Правопорушення: поняття і ознаки. Види правопорушень. Класифікація правопорушень. Злочини та проступки. Види проступків.Причини та умови правопорушень, критерії їх класифікації.

Тема 17. Політико-правова свідомість та культура.

Право. Правосвідомість і духовне життя суспільства. Структура правосвідомості. Джерела формування правосвідомості.

Правова ідеологія і правова психологія, їх співвідношення. Види правової свідомості.

Правова культура. Структура та види правової культури. Професійна правосвідомість та правова культура.

Тема 18. Юридична відповідальність

Юридична відповідальність: поняття, ознаки. Види юридичної відповідальності: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна, матеріальна відповідальність.

Загальносоціальні та індивідуальні цілі юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності: штрафна (каральна), правовідновлююча (компенсаційна), виховна (загальна превенція та приватна превенція). Принципи юридичної відповідальності.

Тема 19. Поняття, класифікація і види кіберзлочинів

Сутність кіберзлочинності. Поняття кіберзлочину. Основні ознаки кіберзлочину: використання ІТ-технологій; об'єкт — інформація або система; умисний характер; можливість міжнародного масштабу. Класифікація кіберзлочинів. Основні види кіберзлочинів. Відповідальність за кіберзолини. Профілактика та протидія кіберзлочинності її напрямки та інституційна структура.

Змістовний модуль 4. ОСНОВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Тема 20. Конституція України як Основний Закон суспільства і держави.

Поняття конституційного права як галузі права. Конституція України - Основний закон держави, основа правової системи держави. Характеристика основних правових актів, які визначають суверенітет, незалежність і територіальну цілісність України. Історичні передумови розвитку конституційного процесу в Україні. Конституція як політико-правовий засіб зміцнення громадянської злагоди на землі України. Сутність конституціоналізму.

Характеристика загальних засад конституційного ладу в Україні.

Основні якісні риси України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Людина як найвища соціальна цінність. Принципи народного суверенітету, розподілу державної влади, здійснення місцевого самоврядування та їх роль у стимулюванні суспільного розвитку. Принципи верховенства права, культурної та мовної політики в Україні. Державна символіка України.

Тема 21. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина.

Поняття прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, їх конституційного статусу. Конституційні соціально-економічні, політичні та особисті права і свободи. Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав і свобод людини і громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Поняття безпосередньої демократії та форм її здійснення. Конституційний інститут виборів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Конституційний інститут всеукраїнського референдуму.

Тема 22. Конституційно-правові аспекти організації державної влади в Україні. Конституційний статус Верховної Ради України. Конституційний статус Президента України. Конституційний статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади.

Конституційний статус народного депутата. Повноваження Верховної Ради України. Право законодавчої ініціативи. Конституційні питання законодавчого процесу.

Конституційне регулювання порядку обрання Президента України.

Конституційне регулювання питань припинення повноважень Президента України.

Система органів виконавчої влади, що встановлюється Конституцією України. Конституція про порядок утворення Кабінету Міністрів України та місцевих державних адміністрацій. Конституція України про припинення повноважень Кабінету Міністрів України та місцевих державних адміністрацій.

Конституція про судову систему України. Конституція про статус суддів в Україні. Конституційний статус Вищої Ради юстиції. Конституція про завдання, вирішується органами прокуратури, структура органів прокуратури. Питання конституційної юрисдикції, а також офіційного тлумачення Конституції України та законів України, Конституція про повноваження, склад та порядок обрання Конституційного суду України.

Тема 23. Громадянське суспільство та держава.

Поняття та функції громадянського суспільства. Інститути громадянського суспільства.

Становлення громадянського суспільства в Україні, основні проблеми його розвитку.

Поняття політичної системи суспільства, її структурні елементи. Інституційний склад політичної системи. Держава як центральна ланка політичної системи. Політичні партії в політичній системі суспільства: поняття, ознаки, функції.

Тема 24. Правова соціальна держава

Виникнення, розвиток та формування концепції правової держави.

Поняття та ознаки правової держави. Принципи правової держави.

Поняття і зміст принципу законності. Поняття правопорядку, його риси та різноманітність проявів.

Поняття та ознаки соціальної держави. Співвідношення соціальної та правової держави. Напрямки формування соціальної правової держави в Україні.

Рекомендована література

Базова:

Міжнародні акти

1. Загальна декларація прав людини. Резолюція 217А (II) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: http:.www.rada.gov.ua
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Ратифіковані Україною 17 липня 1997 р. URL: http:.www.rada.gov.ua
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Резолюція 2200-А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. Ратифікований Українською РСР згідно з Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19 жовтня 1973 р. № 2148. URL: http:.www.rada.gov.ua
4. Європейська соціальна хартія ETS № 35 прийнята Радою Європи: Міжнародний документ від 18 жовтня 1961. Інформаційний бюлетень Міністерства праці України "Людина і праця". 1992. № 5

Базові нормативно-правові акти

1. Конституція України. від 28 червня 1996 № 254 к/96ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996.
2. Кодекс Законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971, № 50. ст. 375
3. Цивільний Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. №11. 28 березня.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984 1984 р., № 51
5. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України.
6. Сімейний кодекс України. Відомості Верховної Ради України , 2002, № 21-22, ст.135
7. Кримінальний кодекс України. К, 2020.

8. Кримінально-процесуальний кодекс України. К, 2020.
9. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 49. ст.668.

Базова література:

1. Основи правознавства / За ред. І. Б. Усенка. — К., 2022.
2. Правознавство: Підручник / За ред. В. В. Копєйчикова. — К., 2020.
3. Правознавство. Підручник. Затверджено МОН України. 6-те вид., випр. і доповн. Рек. МОНУ. //За ред.Шпиталенко Г.А. 602 с. -К.: Каравела, 2020 рік.
4. Тополевський Р. Б. Теорія держави і права: навчальний посібник / Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. - Львів: ЛьвДУВС, 2020. - 268 с
5. *Шпиталенко Г.А., Шпиталенко Р.Б.* Основи правознавства: Навч.посібн.// За за ред. І.П. Лаврінчук. –К.: Каравела, 2021.
6. *Бурдін М. Ю., Логвиненко І. А., Лазарєв В. В.* Теорія держави та права у визначеннях та схемах : довідник. Харків : ХНУВС, 2021. 108 с

Допоміжна література:

1. *Берч В.В.,* Конституційне право України: Підручник. -Ужгород 2020
2. *Шемшученко Ю.С.* Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць. упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. Львів:, 2019. 620 с.
3. *Шигаль Д. А* Історія держави і права України: навчальний посібник. Харків: «Право», 2018. 252 с.
4. *Щербатюк В.М.* Історія держави і права України: курс лекцій. К.: Фенікс, 2018. 496 с

16. Інформаційні ресурси:

1. http://eprints.cdu.edu.ua/1977/1/pravozn21.04.pdf

2. https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/tdp/navch_pos_tdp.pd
3. Конституція України.
   URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
4. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text
5. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
6. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. №